

Bibliotheken en digitaal burgerschap

Themameting, juni 2022

Colofon

Uitgever

KB, 2022

Onderzoek en tekst

Marianne Hermans

Marjolein Oomes

Eindredactie

Anne van den Dool

Beeld

Pexels

Meer informatie

bibliotheekmonitor@kb.nl

Financiering

Dit onderzoek is tot stand gekomen dankzij de financiële steun van Stichting Pica.

© KB, Den Haag

Citeren als Hermans, M. & Oomes, M. (2022). *Bibliotheeken en digitaal burgerschap*. Den Haag: KB.

Inhoudsopgave

1	Samenvatting	3	3.4	Programma's en activiteiten	8
1.1	Resultaten	3	3.5	Bibliotheken met een makerplaats	9
1.2	Aanbevelingen	5	3.6	Doelgroepen	10
2	Inleiding	6	3.7	Aanbod voor jeugd	10
2.1	Respons	6	3.8	Samenwerkingspartners	11
2.2	Leeswijzer	6	3.9	Personeel en expertise	12
3	Resultaten	7	3.10	Financiering	15
3.1	Definities van digitaal burgerschap	7	3.11	Digitaal burgerschap in praktijk brengen	16
3.2	Inbedding in beleid	7	3.12	Successen en knelpunten	17
3.3	Aandacht voor digitaal burgerschap in dienstverlening	8	3.13	Vooruitblik	17
			4	Conclusies	18

1 Samenvatting

In 2021 is met subsidie van Stichting Pica gestart met de inrichting van de landelijke programmalijn digitaal burgerschap. Bij de inrichting werken de KB, SPN en bibliotheken samen in de uitvoering, waarbij de KB optreedt als penvoerder en coördinator. De programmalijn ondersteunt bibliotheken bij de invulling van hun rol om digitaal burgerschap te positioneren in het hart van lokale gemeenschappen. De programmalijn draagt bij aan de Netwerkagenda, waarmee de bibliotheeksector gezamenlijk de schouders zet onder drie belangrijke maatschappelijke opgaven: een geletterde samenleving, participatie in de informatiesamenleving en een leven lang leren en ontwikkelen.

Tot eind maart 2022 werd de programmalijn ingericht, onder meer door een netwerk rond dit thema te bouwen, onderzoek in gang te zetten en bibliotheken te ondersteunen bij hun ontwikkeling op dit gebied. De inrichting van het programma is vormgegeven in vijf bouwstenen: Netwerk & Beleid, Programmering, Expertise, Onderzoek en Communicatie. De bblthk, Bibliotheek AanZet, Huis73, dbieb en de Bibliotheken Midden-Groningen waren proeftuin op het gebied van digitaal burgerschap. De vijf bibliotheken richtten zich onder meer op citizen science, digitale wereldburgers en de 21e-eeuwse vaardigheden van jongeren.

In dit rapport staan de belangrijkste resultaten van een rondvraag onder bibliotheken naar het beleid, de activiteiten en de plannen rondom digitaal burgerschap.

1.1 Resultaten

Belang wordt erkend

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat het thema binnen de sector breed wordt omarmd. Meer dan de helft van de bibliotheken heeft in het beleidsplan de term digitaal burgerschap opgenomen; bibliotheken die dat nog niet in het beleidsplan hebben staan, besteden er wel aandacht aan.

Programmering

In hun dienstverlening hebben bibliotheken vooral aandacht voor kansen en risico's van de online wereld, en iets minder voor creatieve mogelijkheden van technologie. Gespreksvoering of debat in lokale context over technologische vraagstukken komt in bibliotheken nog weinig voor.

De activiteiten liggen voornamelijk in het verlengde van mediawijsheid. Voor nieuwere thema's zoals open data, citizen science en ethische kwesties is nog niet veel aanbod.

Doelgroepen en partners

Belangrijkste samenwerkingspartners zijn het primair onderwijs (78%), de gemeente (63%), provinciale steunorganisaties (57%) en welzijnsorganisaties (54%). Belangrijkste doelgroepen zijn jeugd van 4 tot 12 jaar (80%) en senioren (73%). In mindere mate zijn jeugd van 12 tot 18 jaar (44%) en het jonge kind (32%) doelgroep. Verder is er aandacht voor laaggeletterden (50%), anderstaligen (41%) en taalarme gezinnen (35%).

Aanbod voor jeugd

Het aanbod voor jeugd is veelal ondergebracht in makerplaatsen of digilabs (63%). Er wordt gebruik gemaakt van landelijk aanbod zoals Mediamasters (26%) en de Data Detox Game (14%). Ruim een derde van de bibliotheken maakt tevens gebruik van zelf ontwikkelde producten voor de jeugd.

Personeel en expertise

Het aantal inzetbare fte's voor digitaal burgerschap is lastig in te schatten, omdat de taken bij veel verschillende functies zijn ondergebracht. Veelal zijn dit lees-/mediaconsulenten (56%), coördinatoren van taalhuizen (52%) en consulenten basisvaardigheden (50%). Zes op de tien bibliotheken zet vrijwilligers in.

De aanwezige expertise van het zittende personeel is veelal niet voldoende om de ontwikkelingen bij te kunnen benen. Twee derde schat in dat de huidige inzet ontoereikend zal zijn. Bibliotheken nemen daartoe nieuw personeel aan en laten het personeel bijscholen, maar de snelheid van ontwikkelingen maakt dat er een beroep moet worden gedaan op externe inzet, betaald en vrijwilligers.

Financiering

Financiering voor digitaal burgerschap is merendeels afkomstig uit de eigen budgetten (62%) en van landelijke subsidie door de KB (36%). Verder komt financiering uit bijdragen van deelnemers (27%) en in mindere mate uit lokale en regionale overheden (respectievelijk 11% en 18%).

In praktijk brengen

Over het algemeen hebben bibliotheken de leerbehoeften van burgers in beeld en voelen ze zich voldoende toegerust om uitvoering te geven aan digitaal burgerschap. Ook wordt vrijwel overal aan dit thema gewerkt met een netwerk van lokale partners.

Successen en knelpunten

Maatregelen ter bestrijding van de coronapandemie zijn een belangrijk obstakel geweest voor het invoeren van digitaal burgerschap (73%). Hoewel het merendeel van de bibliotheken aangeeft zich voldoende toegerust te voelen, worden zaken zoals personele bezetting (63%) en onvoldoende expertise (46%) vaak genoemd als obstakel. Ook financiering (35%) en het bereiken van de doelgroep (34%) worden genoemd.

1.2 Aanbevelingen

Het belang van digitaal burgerschap wordt algemeen onderkend. De inrichting van de programmatische digitaal burgerschap helpt bibliotheken het onderwerp verder in te bedden in beleid en activiteiten. Dit kan bijvoorbeeld door gebruik te maken van de tools en handreikingen in de bouwstenen van digitaal burgerschap. Ook verdient het aanbeveling om de impact van de bibliotheek op het digitaal vaardig en weerbaar maken van burgers te blijven meten. Instrumenten daarvoor worden binnen het landelijke programma ontwikkeld en kunnen lokaal benut worden.

2 Inleiding

Digitaal burgerschap is een prominent thema op de agenda van openbare bibliotheken. Wie digitaal vaardig is, verkent nieuwe digitale mogelijkheden, benut de kansen die technologie biedt en ontwikkelt de vaardigheden die nodig zijn om te ontdekken en te experimenteren. Wie digitaal weerbaar is, is zich bewust van risico's, maakt bewuste keuzes en beschermt zichzelf op digitaal gebied. Deze kennis en vaardigheden vormen de basis voor een actieve bijdrage aan de digitale informatiesamenleving.

Digitaal burgerschap onderscheidt zich van digitale inclusie en digitale basisvaardigheden omdat het zich richt op basisvaardige jeugd en volwassenen. Programma's, diensten en activiteiten die onder digitale inclusie en digitale basisvaardigheden vallen, richten zich specifiek op volwassenen die het ontbreekt aan operationele computer- en internetvaardigheden, bijvoorbeeld basale vaardigheden die nodig zijn om eenvoudige computerprogramma's te gebruiken, e-mails te versturen, online formulieren in te vullen of contact te hebben met de digitale overheid. De dienstverlening die onder deze thematiek valt, zoals de Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's), Digisterker en Klik & Tik, wordt in andere onderzoeken uitgevraagd en valt buiten de scope van dit onderzoek.

Diensten en programma's die vaak onder de paraplueterm digitale geletterdheid worden aangeboden, rekenen we wél tot de hierboven gegeven definitie van digitaal burgerschap en vallen daarmee binnen de scope van dit onderzoek. Het zijn vaak activiteiten met bijzondere

aandacht voor de jeugd, die ook met termen als mediawijsheid, digitale vaardigheden, digitale geletterdheid en 21e-eeuwse vaardigheden worden aangeduid.

In dit onderzoek kijken we in hoeverre digitaal burgerschap ingebed is in het beleid en de dagelijkse praktijk van bibliotheken. Het onderzoek heeft betrekking op de volgende zaken: de manier waarop digitaal burgerschap opgenomen is in de beleidsplannen, de dienstverlening van de bibliotheek richting burgers, doelgroepen, samenwerkingspartners, personeel en expertise en financiering.

2.1 Respons

Deze vragenlijst is in de periode december 2021 tot en met januari 2022 verspreid onder alle openbare bibliotheken in Nederland via de Bibliotheekmonitor van de KB. In totaal hebben 101 respondenten de vragenlijst ingevuld, een respons van 73%. Alle respondenten hebben de vragenlijst volledig ingevuld.

2.2 Leeswijzer

Omdat niet alle vragen door elke bibliotheek zijn beantwoord, wordt in de grafieken en figuren altijd het aantal respondenten vermeld. Dit gebeurt met de aanduiding 'N = '.

3 Resultaten

3.1 Definities van digitaal burgerschap

De respondenten gaven verschillende definities van digitaal burgerschap. In de meeste omschrijvingen gaat het over vaardigheden, zelfredzaamheid en bewustwording. Kritische omgang met digitale media, weerbaarheid en actieve deelname aan de online informatiesamenleving worden eveneens vaak genoemd.

Digitaal burgerschap is een containerbegrip waar veel andere labels aan hangen. Bibliotheken gebruiken begrippen als 'een leven lang ontwikkelen' en 'digitale inclusie' voor volwassenen aan de ene kant, makerplaatsen en digitale geletterdheid voor jeugd aan de andere kant. Begrippen uit het SLO-framework Digitale geletterdheid worden ook genoemd: ICT-basisvaardigheden, informatievaardigheden, mediawijsheid en computational thinking.

De gegeven omschrijvingen vertonen gelijkens met technologisch burgerschap, een term die geïntroduceerd werd door het Rathenau Instituut. Technologisch burgerschap gaat over het kunnen gebruiken van technologie voor je persoonlijke en professionele leven, over weerbaarheid en bewustzijn van de werking van technologie en sociale media én over de institutionele kaders waarbinnen burgers en professionals mogen meepraten over het ontwerp en gebruik van technologie.

3.2 Inbedding in beleid

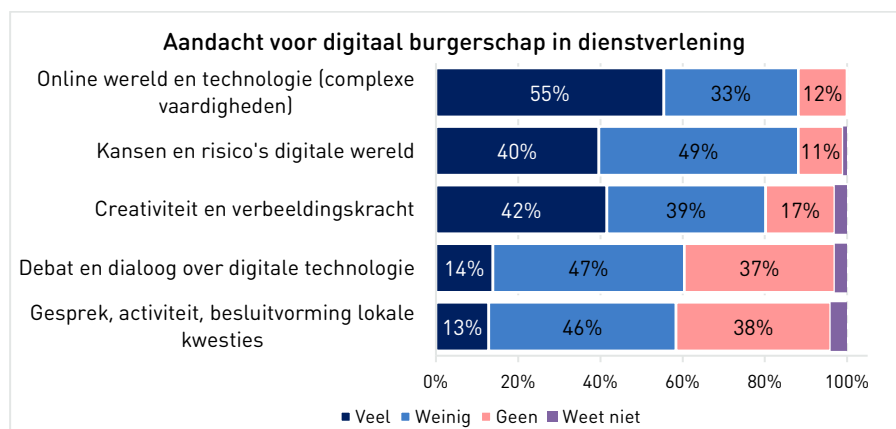
Digitaal burgerschap is een paraplubegrip waaronder een brede waaier aan thema's schuilgaat. Dat blijkt ook uit de omschrijvingen die bibliotheken geven en de manier waarop onderdelen van digitaal burgerschap, zoals vaardigheden, digitale geletterdheid en makerplaatsen een plek krijgen in de beleidsplannen.

Digitale basisvaardigheden zijn bij vrijwel alle bibliotheken opgenomen in het beleidsplan. Mediawijsheid, inclusie en digitale geletterdheid staan in de meeste beleidsplannen genoemd. Digitaal burgerschap wordt in iets meer dan de helft van de beleidsplannen expliciet genoemd; voor de andere bibliotheken is het een belangrijk onderwerp, dat nog niet als zodanig in de beleidsplannen is vastgelegd.

Een kwart van de bibliotheken noemt daarnaast andere onderwerpen, waaronder makerplaatsen, creatieve digitale vaardigheden en de ethische kant van technologie. Verder worden digitale gezondheidsvaardigheden, beeldgeletterdheid, een inclusieve samenleving en nepnieuws genoemd door de bibliotheken als zaken die zij scharen onder digitaal burgerschap.

3.3 Aandacht voor digitaal burgerschap in dienstverlening

Onder digitaal burgerschap valt een grote verscheidenheid aan onderwerpen. Bibliotheken zetten hun dienstverlening op dit gebied – dat verder gaat dan basisvaardigheden – vooral in om burgers te laten kennismaken met technologie en ze ermee te laten experimenteren en oefenen. Ook is er veel aandacht voor bewustwording van de kansen en risico's van digitalisering en technologie met zich meebrengen, maar ook voor de creatieve kant ervan door het uitvinden en ontdekken met technologie.

Figuur 1: Voor welke vormen van digitaal burgerschap is in de dienstverlening van jouw bibliotheek aandacht? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

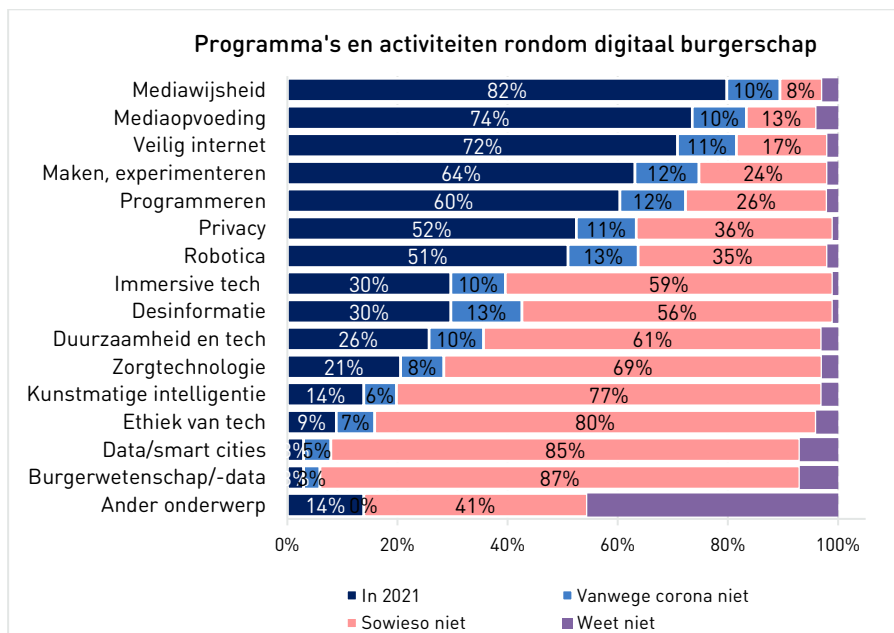
3.4 Programma's en activiteiten

Mediawijsheid, mediaopvoeding en veilig internet zijn in de meeste bibliotheken onderdeel van de activiteiten in 2021. Programmeren

en dingen maken komt in meer dan de helft van de bibliotheken aan bod, thema's als duurzaamheid en technologie, zorgtechnologie, artificial intelligence slechts bij enkele bibliotheken. Er is bij de bibliotheken nog nauwelijks aandacht voor 'nieuwere' thema's zoals open data, citizen science en ethische kwesties rond technologie.

Andere activiteiten die volgens bibliotheken passen bij digitaal burgerschap zijn onderzoeksvaardigheden, digitale inclusie voor mensen met een leesbeperking, en hulp bij praktische zaken als DigiD, e-books, videobellen en digitale nalatenschap. Dit zijn echter zaken die vooral passen bij de dienstverlening aan kwetsbare burgers, terwijl het programma digitaal burgerschap gericht is op zelfredzame burgers. In de invulling die bibliotheken geven aan digitaal burgerschap lopen deze beide interpretaties nogal eens door elkaar.

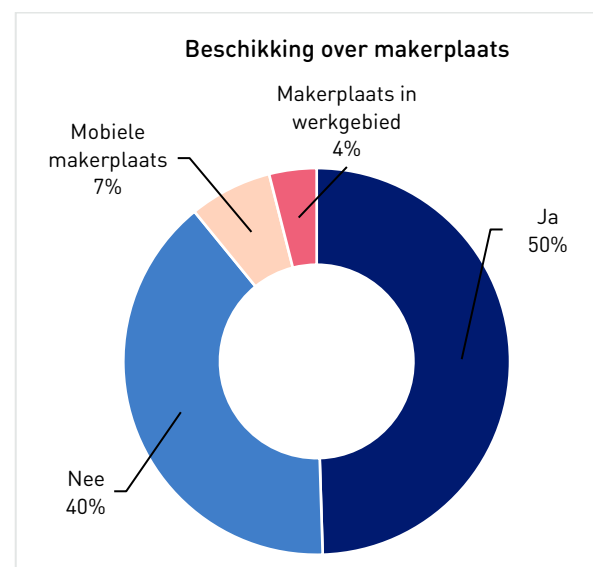
De aangeboden activiteiten hebben het vaakst de vorm van een cursus, workshop of training en vaak ook van een lezing of bijeenkomst. Sommige onderwerpen, zoals coderen of mediaopvoeding, lenen zich voor een webinar of e-learning, andere, zoals privacy, voor een inloopspreekuur. Installaties en exposities komen weinig voor, hoogstens voor het zichtbaar maken van ethische vraagstukken.

Figuur 2: Over welke van onderstaande onderwerpen rondom het thema digitaal burgerschap heeft jouw bibliotheek in 2021 programma's en/of activiteiten aangeboden, of was jouw bibliotheek van plan deze aan te bieden? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

3.5 Bibliotheken met een makerplaats

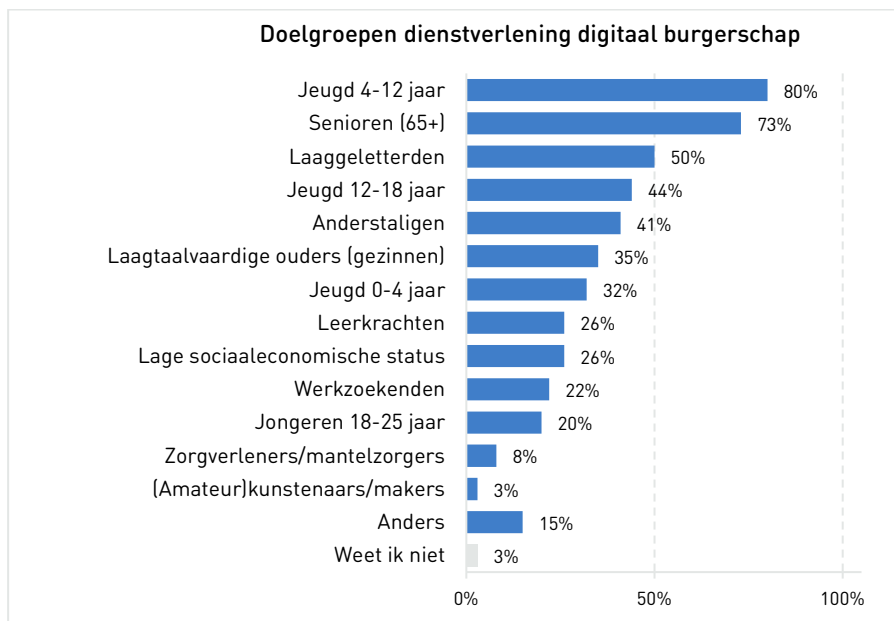
De helft van de bibliotheken heeft een eigen makerplaats in de bibliotheek. 11% beschikt over een mobiele voorziening of kan gebruikmaken van een andere makerplaats in het werkgebied. De meeste bibliotheken met een eigen voorziening beschikken over één makerplaats; een enkeling heeft twee of drie makerplaatsen.

Figuur 3: Heeft jouw bibliotheek één of meer fysieke makerplaats(en)? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

3.6 Doelgroepen

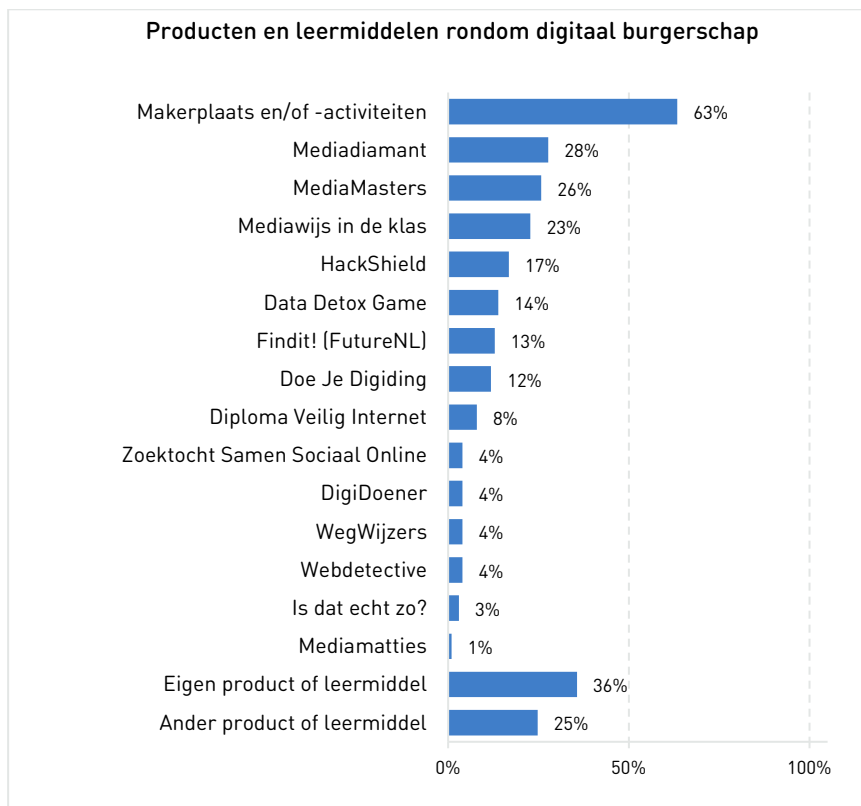
De dienstverlening rondom digitaal burgerschap richt zich vooral op kinderen van 4 tot 12 jaar (80%) en senioren (73%). 44% van de bibliotheken heeft een aanbod voor jeugd van 12-18 jaar en 32% voor 0- tot 4-jarigen. Verder is er aandacht voor laaggeletterden (50%), anderstaligen (41%) en taalarme gezinnen (35%). Minder aanbod is er voor leerkrachten (26%) en jongvolwassenen (20%).

Figuur 4: Op welke doelgroepen richtte jouw bibliotheek zich in 2021 specifiek in de dienstverlening rondom digitaal burgerschap? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

3.7 Aanbod voor jeugd

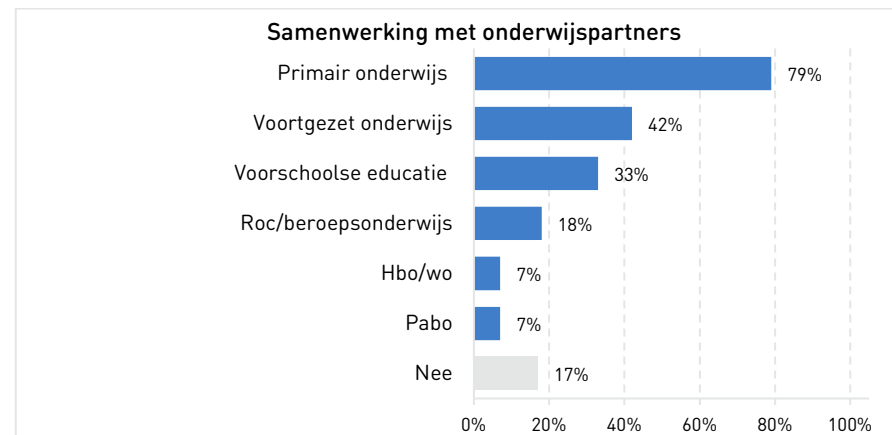
Het aanbod voor jeugd is veelal ondergebracht in makerplaatsen of digilabs. Ongeveer twee derde van de bibliotheken biedt dit soort activiteiten voor de jeugd. Leermiddelen zoals Mediamasters, Mediadiamant en Mediawijs in de klas worden in een kwart van de bibliotheken aangeboden. Andere vrij recent ontwikkelde middelen zoals HackShield en de Data Detox Game komen iets minder vaak voorbij. Opvallend is dat 36% van de bibliotheken zelf ontwikkelde producten inzet. Ook zegt 25% dat ze andere leermiddelen of producten gebruiken. Genoemd worden diverse lespakketten voor het primair onderwijs, voor ouders, escaperooms, workshops vloggen en diverse activiteiten op het gebied van digitale geletterdheid.

Figuur 5: Welke van onderstaande producten of leermiddelen voor de jeugd maken onderdeel uit van het aanbod van jouw bibliotheek? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

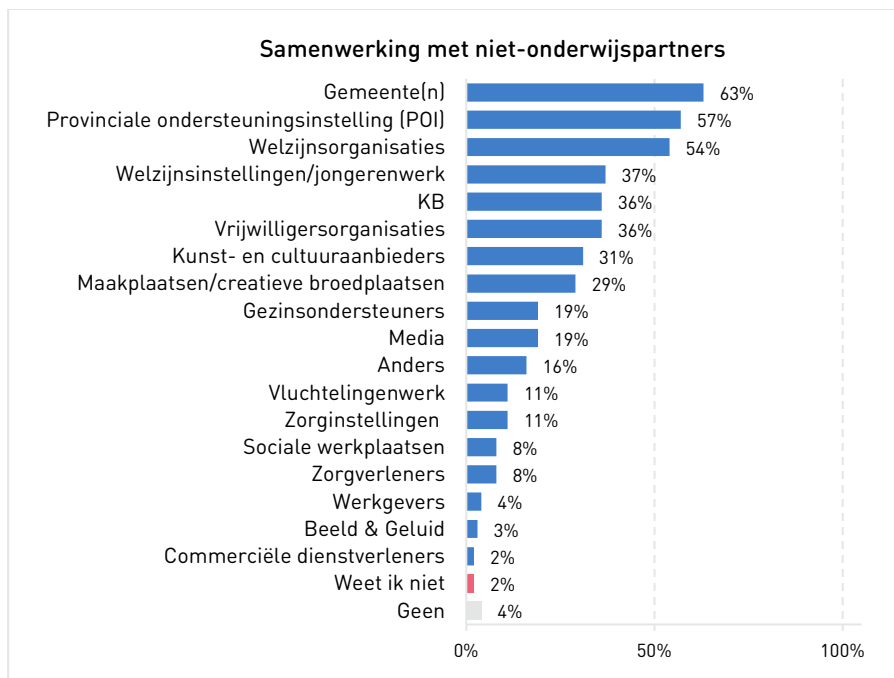
3.8 Samenwerkingspartners

Acht op de tien bibliotheken werkt op het gebied van digitaal burgerschap samen met het primair onderwijs; vier op de tien met het voortgezet onderwijs en 33% met de kinderopvang. Het roc (18%) en hoger onderwijs (7%) komen minder aan bod.

Figuur 6: Met welke onderwijspartners wordt samengewerkt op het gebied van digitaal burgerschap? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

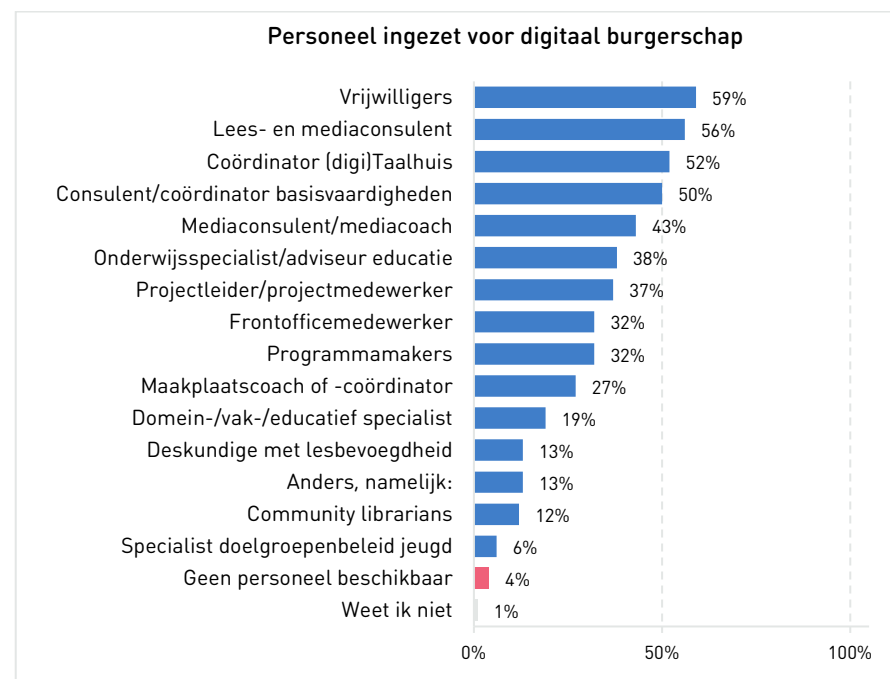
63% van de bibliotheken werkt voor digitaal burgerschap samen met de gemeente, 57% met ondersteuningsorganisaties (POI's) en 36% met de KB. Andere relatief vaak genoemde partners zijn welzijnsorganisaties (54%), jongerenwerk (37%) en culturele organisaties (31%).

Figuur 7: Met welke partners wordt buiten het onderwijs om samengewerkt op het gebied van digitaal burgerschap? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

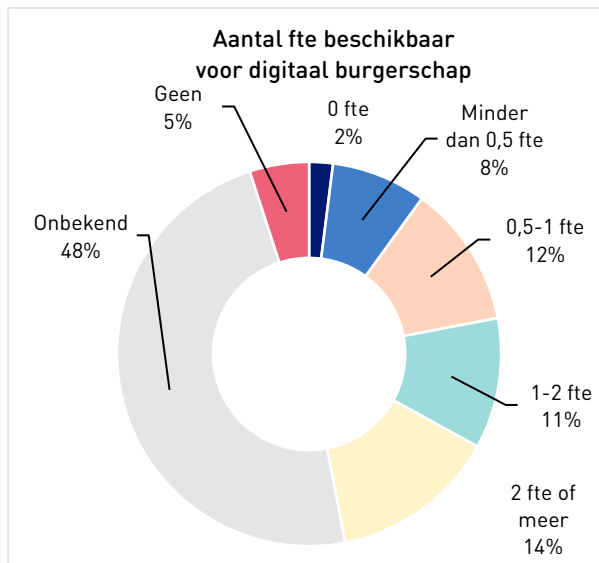
3.9 Personeel en expertise

Het beschikbare personeel dat zich onder andere bezighoudt met digitaal burgerschap bestaat voornamelijk uit lees-/mediaconsulenten, coördinatoren van taalhuis of educatief specialisten. In mindere mate houden ook frontofficemedewerkers en programmamakers en coördinatoren van makerplaatsen zich hiermee bezig. Ruim de helft van de bibliotheken zet tevens vrijwilligers in voor dienstverlening rondom digitaal burgerschap.

Figuur 8: Welk soort personeel wordt ingezet voor digitaal burgerschap? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

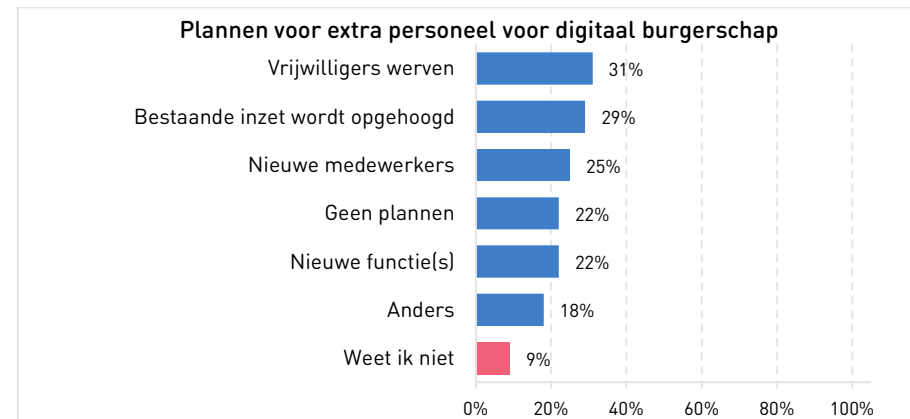
Ruim de helft van de bibliotheken weet niet hoeveel fte ze bij benadering beschikbaar hebben voor activiteiten rondom digitaal burgerschap. Circa 20% heeft minder dan één fte beschikbaar, 11% tussen 1 en 2 fte en 14% 2 fte of meer.

Figuur 9: Hoeveel fte was er in 2021 per week beschikbaar voor de dienstverlening rondom digitaal burgerschap? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

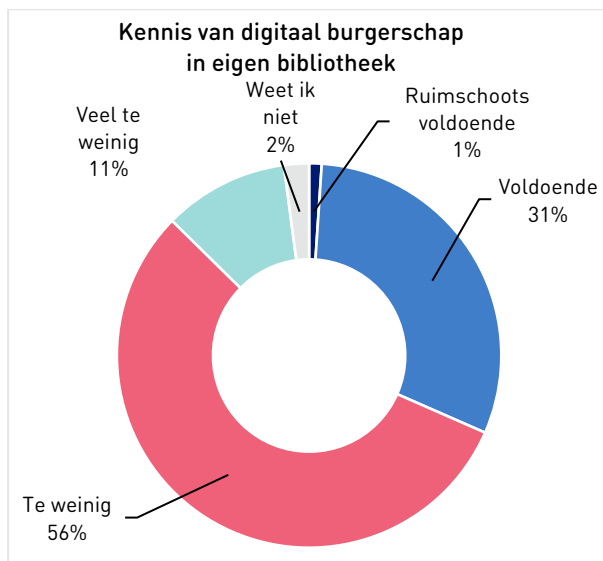
Inzetbaarheid personeel

Om aan voldoende inzetbaar personeel te komen, denken bibliotheken aan de werving van vrijwilligers (31%), verhoging van uren van medewerkers (29%), het toevoegen van taken (25%) of het creëren van nieuwe functies (22%). 22% van de bibliotheken zegt geen extra inzet van personeel op digitaal burgerschap te overwegen.

Figuur 10: In hoeverre is de bibliotheek van plan om de komende tijd (extra) personeel beschikbaar te stellen voor de dienstverlening rondom digitaal burgerschap? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

Twee derde van de bibliotheken constateert dat er nog niet voldoende kennis en vaardigheden zijn op het gebied van digitaal burgerschap bij het zittende personeel. Ongeveer een derde denkt dat de aanwezige expertise afdoende is.

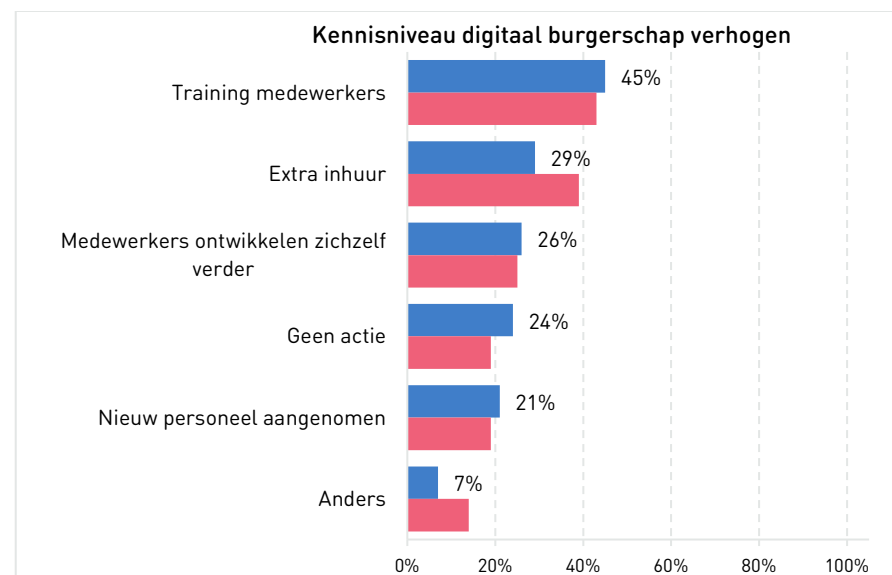
Figuur 11: Zijn er voldoende medewerkers in je bibliotheek werkzaam die over de benodigde kennis en vaardigheden beschikken voor het leveren van diensten op het gebied van digitaal burgerschap? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

Expertise vergroten

Wat doen bibliotheken om de expertise van het personeel te vergroten? 45% laat het personeel trainingen volgen en 26% vraagt mensen zichzelf hierin bij te scholen. Een deel van de bibliotheken zet externen in (29%) of neemt nieuw personeel aan (21%). Een kwart zegt nog geen actie te hebben ondernomen.

Gevraagd naar plannen voor de nabije toekomst om de expertise van het personeel te vergroten, geven de bibliotheken aan dat ze de intentie hebben om hun medewerkers trainingen laten volgen (43%),

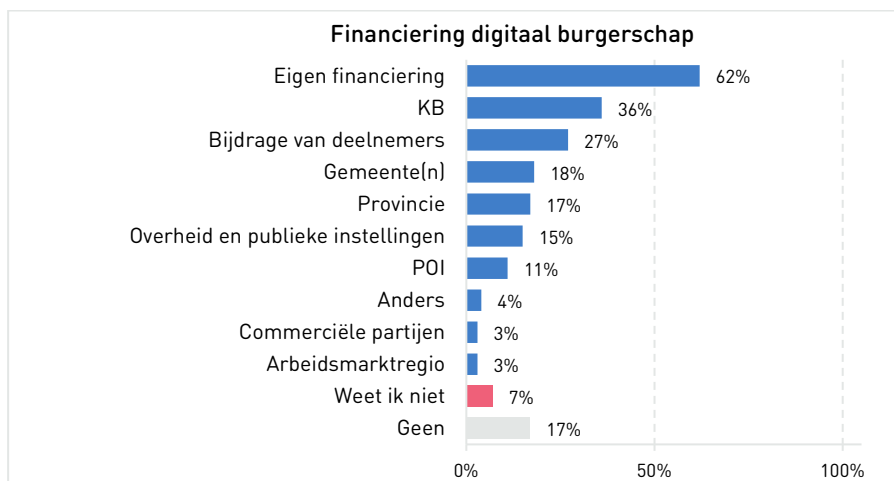
zichzelf te laten bijscholen (25%), of nieuw personeel aan te nemen met de benodigde kennis (19%). Ongeveer een vijfde van de bibliotheken heeft nog geen specifieke acties ondernomen. Opvallend is verder dat vrij veel bibliotheken denken aan de inhuur van externe expertise (39%). Het soort trainingen varieert van een intern opleidingstraject tot workshops voor flexmedewerkers over het internet of things, lasersnijden, en de opleiding van de NOMC. Ook Digisterker, Digivaardig, The Glass Room, de Data Detox en andere interventies worden een paar keer genoemd.

Figuur 12: Op welke manier is in de bibliotheek in 2021 actie ondernomen om het kennisniveau rondom digitaal burgerschap te verhogen? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

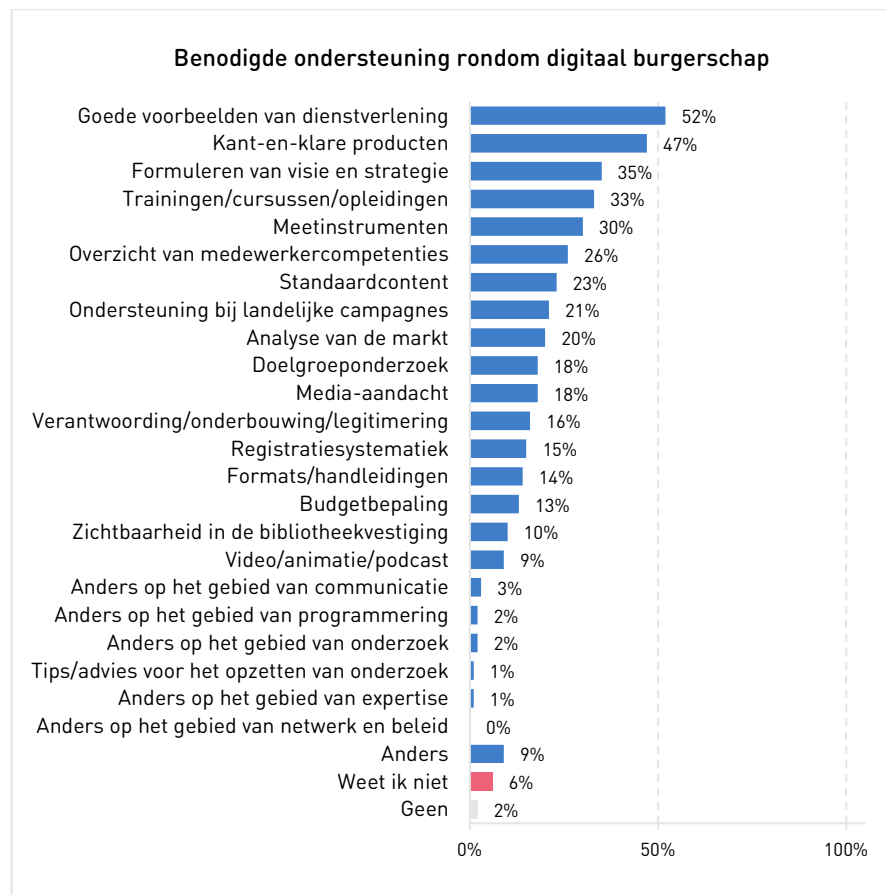
3.10 Financiering

Financiering voor digitaal burgerschap is merendeels afkomstig uit de eigen budgetten (62%) en van landelijke subsidie door de KB (36%). Verder uit bijdragen van deelnemers (27%), en in mindere mate uit lokale en regionale overheden (11 tot 18%). 17% ontvangt geen specifieke financiering voor digitaal burgerschap.

Figuur 13: Uit welke bronnen werd de dienstverlening op het gebied van digitaal burgerschap in 2021 gefinancierd? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

Wat hebben bibliotheken nodig aan ondersteuning om met digitaal burgerschap aan de gang te kunnen gaan? Er worden vooral voorbeelden gegeven van dienstverlening (52%) en kant-en-klare producten en middelen (47%). Ook is er behoefte aan visie en strategie (35%) en aan trainingen (33%), impactmetingen (30%) en een overzicht van benodigde competenties (26%).

Figuur 14: Wat heeft jouw bibliotheek nodig aan ondersteuning om het komende jaar echt vooruit te kunnen met het thema digitaal burgerschap? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

3.11 Digitaal burgerschap in praktijk brengen

Om digitaal burgerschap in te bedden in de dagelijkse praktijk is meer nodig dan expertise en instrumenten. Kennis van de behoeften van de gemeenschap is belangrijk, evenals een stevig netwerk van samenwerkingspartners.

Gevraagd naar hun beeld van de behoeften van burgers, schatten de bibliotheken zelf in dat ze de leerbehoeften op dit vlak wel kennen (slechts 15% zegt van niet). De meeste bibliotheken voelen zich voldoende toegerust om uitvoering te geven aan digitaal burgerschap; 18% zegt van niet, 4% weet het niet. Er wordt vrijwel overal aan dit thema gewerkt met een netwerk van lokale partners (slechts 5% zegt van niet), maar burgers worden vaak nog niet betrokken bij de ontwikkeling van producten en diensten (8% zegt dat dit van toepassing is, 48% zegt 'een beetje' en 42% zegt van niet).

	Helemaal van toepassing	Erg van toepassing	Beetje van toepassing	Niet van toepassing	Weet ik niet
Kennen de leerbehoeften van burgers	1%	17%	64%	15%	3%
Betrekken het publiek bij de ontwikkeling van diensten en producten	1%	7%	48%	42%	2%
Bouwen we een netwerk van lokale partners	15%	35%	44%	5%	1%
Voldoende toegerust om programma digitaal burgerschap uit te voeren	2%	24%	52%	18%	4%
Streven ernaar software in te richten naar publieke waarden	10%	20%	30%	13%	27%
Bouwen een netwerk van lokale partners	15%	35%	44%	5%	1%

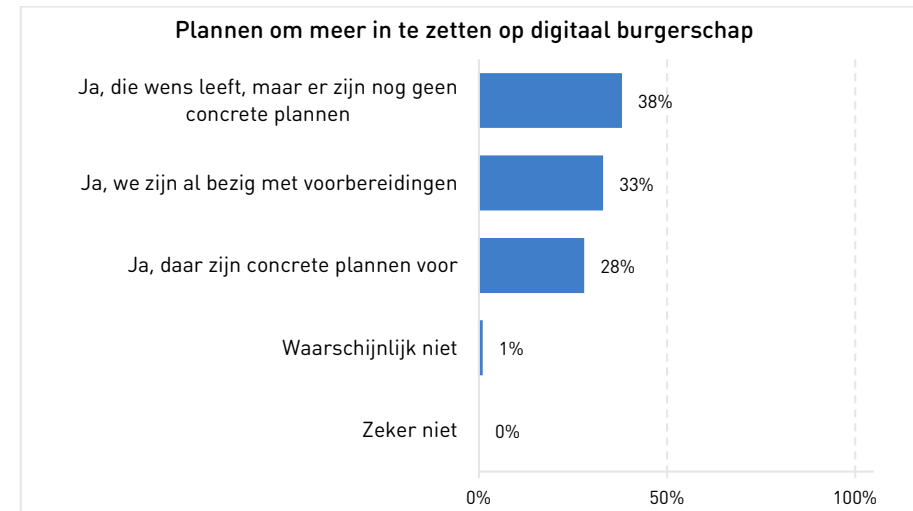
Tabel 1: Geef aan in hoeverre onderstaande uitspraken van toepassing zijn op jouw bibliotheek (Selectie: alle respondenten / N: 100)

3.12 Successen en knelpunten

Maatregelen ter bestrijding van de coronapandemie zijn een belangrijk obstakel geweest voor het invoeren van digitaal burgerschap. Driekwart van de bibliotheken noemt dit als een van de grootste knelpunten. Personele bezetting (63%) en onvoldoende expertise (46%), financiering (35%) en het bereiken van de doelgroep (34%) worden eveneens vaak genoemd. Minder vaak, maar wel als knelpunt gesignaleerd, zijn gebrek aan faciliteiten en apparatuur, geen beleidsprioriteit bij de gemeentelijke opdrachtgever en moeite om de bibliotheek op dit vlak te positioneren.

3.13 Vooruitblik

Vooruitkijkend naar de nabije toekomst is twee derde van de bibliotheken meer inzet op digitaal burgerschap aan het voorbereiden. 38% heeft wel die wens, maar nog geen concrete plannen.

Figuur 15: Is de bibliotheek van plan om in 2022 meer te gaan inzetten op het thema digitaal burgerschap? (Selectie: alle respondenten / N: 100)

4 Conclusies

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat het thema digitaal burgerschap binnen de sector breed wordt omarmd. Het wordt vaak genoemd in beleid en ondanks beperkende maatregelen hebben bijna alle bibliotheken in 2021 programma's en/of activiteiten binnen deze beleidslijn georganiseerd. Wel lijkt de nadruk daarbij te liggen op thema's die al een wat langere historie kennen in het bibliotheekwerk, zoals mediawijsheid, mediaopvoeding, cyberveiligheid en 'maken'. Nieuwere thema's en aandachtgebieden, zoals AI, desinformatie en het faciliteren van dialoog over technologische vraagstukken, krijgen in bibliotheekprogrammering minder vaak aandacht.

Verder schetsen de antwoorden op diverse vragen het beeld dat er nog geen eenduidige definitie lijkt te zijn van het concept digitaal burgerschap. Veel bibliotheken scharen programma's rondom digitale basisvaardigheden en inclusie ook onder digitaal burgerschap. Ondanks het verschil in focus en invulling op deze thema's, lijken veel bibliotheken blijkens hun antwoorden ze niet altijd als aparte programmalijnen te zien. Digitaal burgerschap is, anders dan basisvaardigheden, gericht op de vaardige(re) burgers en nieuwe themagebieden zoals hierboven omschreven.

In de toekomst verwachten de meeste bibliotheken meer in te gaan zetten op het thema digitaal burgerschap. Op diverse vlakken kunnen zij daarbij ondersteuning gebruiken, zoals de inzet en

expertise van medewerkers. En hoewel veel bibliotheken zelf een eigen aanbod ontwikkelen, is er vooral behoefte aan kant en klare producten en goede voorbeelden. Het landelijk oppakken van deze lacunes zal in die behoefte kunnen voorzien. Herkenbaarheid en eenheid zijn cruciaal om het begrip digitaal burgerschap vanuit het bibliotheekveld te laden en bibliotheken daarmee te helpen zich te positioneren op dit belangrijke thema.

KB } nationale
bibliotheek